

Sarusi Mihály

Kis almádi irodalomtörténet

(részlet)

Mécs László '57-es menedéke

A Mécs család öreghegyi villájáról sokan tudnak Almádiban, arról kevesebben, hogy Mécs László költő huzamosabb ideig a városban tartózkodott. Váth János emlegeti kiadatlan jegyzetében a nála tett látogatásokat s az ezeknek köszönhetően megejtett rendészeti ügyködést: 1957 májusában rendőr kereste a börtönből éppen csak kiszabadult, nyugalmat továbbra sem leelő papköltőt, Mécs Lászlót a szintén üldözött katolikus író-tanítónál, Váth Jánosnál. Nem ok nélkül persze, derül ki a jegyzetből és az akkori látogatás emlékének adózó Mécs-ajánlásból, mert hitük a rémuralom ellenére is töretlen.

A Magyarok misekönyve című, 1991-ben megjelent Mécs-kötet utószavából kiderül, hogy a premontrei szerzetes-költőt 1953-ban tartóztatták le az ávosok Pannonhalmán okirat-hamisítás koholt vádjával. Mint Rónay László írja az 1993-as pozsonyi Mécs-kötet (Vadócba rózsát oltok) utószavában, közokirat-hamisításnak tekintették, hogy bejelentőire az eredeti nevét írta (a Mécs László írói nevet 1915-től használta a Mártoncsik Józsefként anyakönyvezett költő). Bűnlajstromát gyarapította a proletárdiktatúrát veszélyeztető azon cselekedete, hogy rendre megajándékozta vendéglátóit saját költeményeinek kéziratával. A 10 évre ítélt költőt 1956-ban „rehabilitálták” – írja a Magyar Irodalmi Lexikon 1965-ben –, majd Budapesten káplánként folytatta a hatalmon lévőket továbbra is idegesítő működését. A kettő közti időben lehetett az a pár hónap, amelyet Mécs László Balatonalmádiban töltött az őt befogadóknál. Mint az idős almádiak emlékezete őrizi, testvérénél az öreghegyi nyaralóban és Váth Jánosnál lelt menedéket. Ekkor járt át naponta Váth Jánoshoz beszélgetni, emberi szót hallani az üldözött papköltő.

Üldözött az üldözött: katolikus költő a katolikus íróhoz az ötvenes évek Magyarországon.

Az egyik idős almádi – Majbó Gábor örökös tiszteletbeli alpolgármester – arra emlékszik, hogy valamikor a második világháború alatt vagy után Legény Béla ezredesnél, az első háborúban fél szemét elvesztő honvédtisztnél is lakott egy ideig Mécs László. Hogy ez pontosan mikor volt, nem tudja.

„Nekem ez a félesztendő legszebb emlékem marad síromig, amit vele tölthettem” – írja jegyzetében Váth János. Mint e sorokból kiderül, a börtönből nemrég szabadult költőt – 1957-ben – az almádiak és az Almádiban üdülők nagy szeretettel fogadták: ismeretlenek köszöntik a „fürdő teraszán”, a „fürdőhely útján”... (Ez is oka lehetett annak, hogy efféle sorok nem láthattak napvilágot 1990-ig. Ám hogy maig sem, már különösnek is mondható.) Ráadásul, írja Váth János, „A félesztendei balatoni tartózkodásnak nyomát mutatja több verse”. Az is, amelyet 1957 szeptemberében neki ajánl: „A Balaton megőzvegyült” című költeményt „A magyar Provánsz Misztráljának, a Balaton nagy szerelmesének, baráti emlékül, szeretettel” dedikálja Mécs László. Hogy aztán Váth János „A Magyar Provánsz Misztráljára”-nak neveztesse magát a káptalanfüredi templomban lévő sírjára kőbe vésetett föliratot. (Frédéric Mistral francia költő a provanszál nyelv, irodalom és népi hagyományok ápolásáért Nobel-díjat kapott 1904-ben, Váth János pedig 1911-től 1944-ig a dunántúli irodalmi műhelyek egyikének a fő szervezője volt.)

Mécs László újhumanista költészetének (Új Magyar Irodalmi Lexikon, 1994) egyik emlékhelye a magyar tenger vidéke, legalábbis erre utal az a kis gyűjtemény, amelyet Váth János hagyott ránk. A gépelt kéziratos füzetet az általunk emlegetett jegyzet vezeti be, majd Mécs László Balaton-parton született hat költeménye következik. A Váth által tervezett balatoni Mécs-kötetke költeményei címük szerint, ajánlással s zárójelben a vers keltezésével így sorjázunk: A Balaton megőzvegyült – a már ismertetett ajánlás Váth Jánosnak (Balaton, 1957. szept.), Őszi alkony a Balatonnál (Balaton, 1957. okt.), A mag el van vetve (Badacsonytomaj, 1958. nov. 3.), Hogy muzsikál a hordó – „Bokor Istvánnak emlékül szeretettel” ajánlással (Badacsonytomaj, 1958. okt.), Falusi templom – „Géczy Irénnek, a badacsonytomaji plébánia őrangyalának halás szeretettel” (Badacsonytomaj, 1958. nov. 6.), s egy cím nélküli költemény. E keltezésekből kiderül, hogy 1958 őszén Badacsonyan a tomaji plébánia vendégeként pihenhetett az akkor már pesti káplán papköltő. (Mécs-kutató irodalomtörténész, avagy helytörténész nyomozhatná ki a továbbiakat.)

Váth János unokája, Pacsuné Fodor Sára váraplotai otthonában így emlékezik a Mécs-látogatásra:

– Mécs László a börtön után különböző plébániákon húzta meg magát, a család sem merete befogadni. Aztán Almádiba jött, 1957 nyarán még ott volt nagyapámnál! Orvos öccse, Mécs Imre villájába nem mehetett, Váth Jánost korábban névről már ismerte, nála lakott körülbelül két hétig. Akkorra már csak egy szobát és a verandát hagyták nagyapámnak a tanácsi rendelkezésűvé tett, lakókkal telerakott Váth-villában. Bográcsban főztünk az öreg kőrtéfa alatt. Egyszer csak Mécs László felugrott, hátraszaladt, körbejárta a házat; visszajött, leült. Nem mertünk megszólalni, a végén

nagyapa kérdezte meg tőle, miért tette ezt. Azt válaszolta: „Amióta börtönben jártam, mindig azt érzem, hogy figyelnek! Amíg meg nem győződöm róla, hogy nem figyelnek, nincs nyugtom”. A két hét után nagyapám bekopogtatott az öccsénél, kérte Mécs Imrét, legalább ott aludhasson, a nappalt úgyis nála tölti. Azután onnan járt le hozzánk. Szinte naponta bekopogtak a rendőrök nagyapámhoz, miért fogadta be.

Az unoka emlékezete igazolja, amit az író megörökít jegyzetében: Mécs László fél évet vele töltött Almádiban. Rónay László az Anya kell! című 1993-as Vigilia-kiadású Mécs-kötet utószavában viszont arról ír, hogy Mécs László 1956 szeptemberében kapott kegyelmet az akkori államfőtől, 1957 januárjától Budapesten lelkipásztor, s 1958-tól 1961-ig szentbeszédeket mond az óbudai Főplébánia-templomban. A látszólag egymásnak ellentmondó két állítás akkor állhatja meg a helyét, ha valahogy így történt: januárban Mécs Lászlót Pesten fogadja be egy plébánia, fél évet Almádiban tölt, majd újra visszamegy a fővárosba.

Váth János kiadatlan jegyzete így zárul: „... Most elnémították a 'szabad földön' a költőt! Ám helyette s benne megszólalt az egyházi szónok. Három órát utaznak emberek, hogy hallgathassák. A vasárnap déli prédikációjához villamost, buszt róla neveznek el! A forgalom megakad. Oly tömeget vonz. Lélektömeg! Intelligencia!”. Rónay Lászlót olvasva arra gondol az ember, hogy valamikor 1958 és 1961 között írhatta Váth János a Mécs-jegyzetet, abban az időben, amikor a költő Óbudán prédikált – e híradás szerint nem akármilyen sikerrel.

Mécs László premontrei szerzetes-tanár, költő 1895-ben a Felvidéken, egy Sáros megyei faluban, a ma Szlovákiához tartozó Hernádszentistvánon született (azon milliók egyike Ő, akiket megnyomortani igyekeztek, igyekeznek a trianoni utódállamokban, s akiknek ma mostoha-anyaország népe sajnálja megadni a magyar állampolgárságot), 1978-ban a Dunántúl szent hegyén, Pannonhalmán hunyt el. 2005-ben ünnepelték – már akik ünnepelték – születésének 110. évfordulóját.

– Mécs Lászlót egyszer láttam. 1939-ben a szüleim fölvittek a Nemzeti Színházba, ahol Bajor Gizi játszott a Donna Diánában. Szünetben kiállt a színpadra Mécs László és elmondta egy versét, Motorhiba volt a címe. Sosem felejttem, arról szólt, hogy a vad motoros, semmire sem tekintettel, száguld árkon-bokron át, de motorhiba miatt megáll, és nemsokára elbiceg mellette az elűtött, sánta liba – emlékezik 2005-ben Majbó Gábor, akinek a szavait hitelesíti az 1967-es Magyar Életrajzi Lexikon: a nagy színész nő főszereplésével 1939-ben mutatta be a Nemzeti a Moreto-darabot.

Hogy ma elavultnak tetsző szóhasználatlall éljünk: az almádi intelligencia – mondjuk ki, ha még szabad mondani: hála Istennek! – a jelek szerint nem felejtí Mécs Lászlót.

Francsics pinceszerei

Francsics Károly (született Pápán 1804-ben, elhunyt Veszprémben 1880-ban) veszprémi borbély, az első magyar polgár (egészen pontosan: iparos) emlékiratírók egyike igen szép napokat töltött Almádiban az 1800-as évek derekán. Előbb csak kirándult szerelme, Jákói Zsófi családjának a szőlőhegyi pincéjéhez, később maga is birtokossá vált Balatonalmádiban. Hogy milyen emlékezetesek voltak a fodrászsegédként gyalogszerrel Almádiban tett kiruccanásai, visszaemlékezéseinek 2001-es pápai kiadású kötetéből derül ki. Hogy ne mondjam a legszebb leírás arról szól, miként zajlott le 1846-ban egy pincészer a Jákói-szőlőben. Érdemes Francsics uramat idézni.

Uzsonnai 4 óra tájban hazavetődék borbélyműhelyünkbe, hol pajtásomat – Fridrikovicsot – feljebb-alább sétálva s dohányozva találám. Midőn hozzá beléptem, vidám fennhangon kérdezém őt:

– Eljön-e ma velem Almádiba, a Balaton tükkrét megnézni?

– De minő örömmel, barátom! – felele felkiáltva.

– No tehát készülünk, alkonyati 6 órakor indulunk.

Ketten tehát elindultunk a kitűzött órában, s egy órai gyaloglás után Sz. Király Szabadját jobbra hagyva, az úgynevezett Malomvölgyben végig, Vörösberényen és az almádi szőlőhegyeken keresztül le a Balaton partig, sehol meg sem álltunk.

„Az öreg mama szőlő hajlékába” szállásolták magukat, ahol a tarisznyából kenyér és sajt kerül elő, s falatozás közben meglepi őket a kiszáradástól való félelem.

– Hej, pajtás! Enni csak hoztunk magunkkal valamit, hanem bezzeg a csutorát otthon feleedtük.

– Itt a pince barátom! – kiálték fel mosolyogva –, ma pedig itt mi vagyunk az urak.

– Az üres pincében szabadon uralkodhatunk, úgy-e édes barátom? – mond Fridrikovics szinte mosolyogva.

– Majd mindjárt megmutatom, hogy nem üres – mondám, s felkeltem ülőhelyemről. Fejem felett a falra szegezett, ősi fogsárról lekapék egy vászonkorsót, az asztalunkon égő gyertyát kezembe ragadám, s mentem kifelé a szobából.

Midőn a hatalmas nyikorgó pinceajtót betoltam, a kezemben lévő piszkos, girbe-gurba drót gyertyatartót, vászonkorsóval együtt átadám az utánam jött Fridrikovicsnak, s mindjárt a pinceajtó mellett, a vakolatlan falba, a kilátszó téglák közé vert kampós faszegegről leemelém a természetből ajándékozott jókora nagy tökhébért, s mindjárt a mellettem fekvő

8 akós hordóból szíttam egy hébérrel, Fridrikovics barátom kezében teleeresztém a vászonkorsót, melyet azonnal fel is hajt, s minekutána belőle jót ivott, mondá:

– Tovább ne is menjünk pajtás, e mellett csak megmaradjunk, mert ez igen hatalmas jó bor.

Aki ivott valamirevaló Balaton-felvidéki bort, megérti a két veszprémi borbélylegényt: egy tapodtat se, míg eleget nem isznak belőle! Hogy mi a vége, gondolhatjuk. Másnap törkölypálinkával kezdik a napot, dióveréssel telik el a délelőtt, hogy délben a Berényben beszerzett marhahúsból készített gulyáslevesre szomjazzanak meg. Ahogy a szerző fogalmaz:

Végezván ebédünket, összeszedtük, s hordtuk levert diónkat, mely foglalatosságunk közbe – Fridrikovics nagyon jól tudván bänni öreg mamával – valahányszor egy vesszővéka diót bevittünk a présházba, mindannyiszor szorgalmasan belekukucskáltunk a vászonkorsóba is, de azt üresen soha sem találtuk. Mely gyakori korsóba való kandikálásunknak következése lett, hogy amidőn minden diónkat betakarítánk, a présház megett leheveredénk a gyönyörű zöld gyöpre és egy hosszú verset aludtunk.

Midőn felébredénk s bementünk a szobába, a vászonkorsó az asztal közepén várt ránk, mely csordultig lévén, csakhamar ismét mind a ketten összebarátkozánk vele... (Majd) megköszöntük a szállást, tartást, elbúcsúztunk és pipaszóval elindultunk Veszprém felé.

Este jó későn, szerencsésen hazaértünk...

Mit lehet ehhez hozzátenni?... Aki átélt már pincszert mifelénk, tudja, hogy semmi túlzás nincs Francsics mester másfél száz esztendővel ezelőtti leírásában.

Az emlékirat olvasója gyakran találkozik az egykori almádi szőlőhegyek életéről tudósító leírással. A most idézett csak a legszínesebb, de majdnem megüti e mértéket az 1834-es (igencsak hangos) szüretéről való beszámoló, amely az „Almádi hegységben” megesett duhajkodások csinos írásbeli emléke. A mindennapjait szorgos munkával töltő veszprémi iparos legény vajmi keveset törődik az almádi szőlőkben folyó munkával, naplója a Balaton-parti „kikapcsolódásairól” – a természet szépségeibe, a szőlőbeli társasági életbe s az almádi borokba feledkezéséről – ad hírt. Az 1859-től a Sárkútai-dűlőben birtokolt 1 nagy- és 1 kisholdból álló Francsics-szőlőben némileg másképpen folyt az élet. A korhely iparos legényt egy időben a szükség gyógyította ki a részegeskedés nyavalyájából, mesterré s birtokossá válva viszont már nem engedhetett meg magának olyan duhajkodásokat, amelyek egyike korábban a veszprémi vármegyeháza áristomában végződött.

1859-ben vásárolt birtokot Almádiban – „Szőlő pincével a berényi dűlőben Francsics Károly (borbély) Veszprém” bejegyzéssel szerepel a telekkönyvben, tudjuk meg a helytörténésztől. (A későbbi Eötvös-szőlő szomszédságában a Veszprémi út mellett.) „Isten 55 évi fáradságomat Almádi-hegyen egy rossz, igen rossz karban álló szőlővel jutalmazá meg. Hogy ama szőlő jutalom lesz-e hű szolgálatomért? Vagy büntetés rossz magaviseletemért? – azt majd a következő idő mutatandja meg” – írja naplójában. Pincét 1862-ben épít s akkor már nemzeti uramnak szólítja a kőműves, s a Francsics-féle kis birtok már Almádi legszebb, legtisztább, leggazdagabb szőlője, melynek csodájára járnak a helybeliek és vendégeik.

– Csak haza ne gyalog kellene járnom! – fakad ki végezetül.

Eötvös Károly: almádi szerelem

A helybeliek az Almádi Újságban megjelenő helytörténeti sorozatból tudhatják, hogy Eötvös Károly író, hírlapíró, szerkesztő, ügyvéd és politikus egy évtizeden át volt almádi üdülőtulajdonos. Az írásból kiderül (ÚÁÚ 2005/4. sz., 2. l), hogy Eötvös Károly és felesége, Fromm Etelka tulajdonjogát 1872-ben iktatták a földhivatalban, s a 2 nagyhold és 288 négyszögöl nagyságú szőlőt 1882-ben adták el Eötvösék. (A kis birtok lakóházból, szőlőbeli pincéből, rétből, szőlőkertből és gyümölcsösből állott.) A cikkíró azzal a feltételezéssel zárja beszámolóját, hogy Eötvös Károly Almádiban is írhatta az *Utazás a Balaton körül* című könyvét.

E munkája 1900-ban látott napvilágot, a folytatás pedig, *A balatoni utazás vége*, 1909-ben jelent meg, a kettő együtt 1982-ben a Magvető Kiadó Magyar Hírmondó című sorozatában kapott helyet. Ez utóbbit elővéve kerestem választ arra a kérdésre, mi köze lehetett Eötvösnek Almádihoz. Azon túl, hogy minden veszpréminek a legelső kirándulójelme a megyeszékhelytől vagy tizenkét (toronyiránt, gyalog tán tíz) kilométerre fekszik, így nem kell itteni szőlőbirtokosnak lenni, hogy egy kicsit almádinak is érezze magát minden veszprémi.

Almádi szőlői, pincéi, majd fürdőháza, fővenyűrdői, korcsmái, szállodái, lég-, nap-, víz- és ételkúrát is kínáló gyógyidegenforgalmi kínálata, a nyolcszázas évek második felében a leghíresebb környékbeli cigánybandákat foglalkoztató vendéglői a fél országból vonzották a kikapcsolódni, pihenni, gyógyulni vágyó embereket. A Balatoni utazást 1899-ben

írta, az út, amelyet megörökít, 1874-ben esett meg. Emlékezetből írta le a 25 évvel korábbi utat, amelyre öten kísérték el. Környékünkről a Zala és Veszprém megye határán fekvő, emiatt nevezetes Almádi csárda és az alsóörsi halászbokor pusztulásának története kapott helyet. A Balatoni utazás vége című munkájában megemlíti, hogy könyvei egy részét a lovasi hegyen írta, bíró barátjánál, Mórocza Kálmánnál, akinek szőlőbeli hajléka „a lovasi hegy látópontján”, tehát igen jó helyen volt található. Hogy Almádit behatóban ismerte volna, nem nagyon derül ki két balatoni könyvéből. Fölsorolása – hogy melyik balatoni fürdőhely milyen jellegű: Földvár főrendi, Siófok zsidó, Almádi polgári, Kenese hivatalnok, Füred papi és zsidó, Badacsony nemesi, Keszthely vegyes – legfőljebb arra utal, hogy a Balaton-mellék minden zegét-zugát bejáró „utazóként” Almádit épp oly jól ismerte, mint a többi jeles tóparti helyet.

Azaz: amikor balatoni könyveit írja, almádi házukon rég túladtak, ezért, ha a Tónál akar időzni, a Magyar Tengerben akar gyönyörködni, a Balatonról szóló munkán dolgozva a Balaton mellé kívánczik, Lovasra, a barátjához tér be. Lovason tanyázva írja e gyönyörű munkáját, amelyeknek jegyzeteit az 1874-es út idején birtokában lévő almádi hajlékában is írhatta, rendezhette.

Eötvösék azért vágtak neki a balatoni utazásnak, hogy körbегyönyörködjék a Tavat! Tihany, Füred, Badacsony, Keszthely, Siófok, Akarattya, Lovas leírása sorjázik. Lovasról ír a legszebben, Lovast dicséri a legjobban – érthető, a „lovasi hegyen” tanyázva járja újra végig gondolatban 1899-ben az 1874-es utazást. Aki megfordult Lovason, tudja, mennyire nem túloz a Balaton-felvidékbe szerelmes író: valóban az egész táj egyik legkülönb „látóhelye” (egyik legszebb kilátást nyújtó pontja) a lovasi hegy teteje. Hogy majd az utazás végét leíró művében térjen vissza Almádba, adjon magyarázatot Almádihoz való különleges – mindaddig szemérmesen elhallgatott – kötődésére.

A záró balatoni munkát 1906-ban írja, s Az én tavalyi karácsonyom című fejezetből kiderül: 1905-ben vesztette el asszonyát. Eötvös Károlynéről, született Fromm Etelkáról van szó, akitől 37 év házasság után búcsúzott, s akit Veszprémbe temettek el. E fordulatig hallgatott balatoni könyveiben arról, milyen különleges hely volt számára Almádi. Idézzük őt magát.

„Az 1905. évi karácsony az én tavalyi karácsonyom. Akkor vesztettem el életem társát, édes jó feleségemet. Magándolog. Közdolgoimról sokat írtam, magándolgomról soha. Most arról írok. Rövid leszek, mert a történet rövid. Jó lelkek, nemes szívek érző idegét mégis mozgásba hozza.

Az almádi Balaton ragyogó tükrén ismertem meg az ifjú lánykát. Fiatal volt, üde és jókedvű. Egészséges, piros, szerény és nemes. Úgy éreztem, a gondviselés összeszánt bennünket.

Almádinak akkor még nem Balatonalmádi volt a neve, hanem csak Almádi. Nem is volt országos hírű fürdőtelep, csak szegényes szőlőtelep. Mostani 75 villájából nem volt még egy se. Vörösberényi lakosok s veszprémi iparosok bírták a szőlőket egyszerű, kisdud szőlőhegyi hajlékokkal. De nyáron át már a veszprémiek le szoktak oda járni fürödni. A módosabbak kocsin, mások gyalog. Én gyalog jártam. Tizenötezer lépés volt lakásomtól a Balatonig. Kellemes séta fiatalembernek.

Elvégre 1867-ben összekeltünk.

Szegények voltunk: így mondaná a közbeszéd” – írja, majd helyzetüket ecsetelve megjegyzi: „Szerezgettünk is.” Az almádi szőlőt is asszonya ügyes gazdálkodásának köszönhatték. „Jobb asszony és jobb gazdasszony nem volt a földön.” Mígnem feleségét a rákbetegség el nem vitte.

Nem egyedüli Eötvös Károly abban, hogy a Balatonnál lobbant szerelemre, s érez emiatt is sok-sok ember ugyanúgy, mint írónk: *„Mindenütt szép, de legszebb a Balatonnál”.* Az itteniekről meg: *„S népe is olyan a tájnak, mint maga. Szíves, vidám és magyar”.*

Kompolyth császári fabudija

... Hogyne, Almádban! Nem akármilyen látvány lehetett. S hogy milyen szabad ország volt (mondjuk Rákosi és Kádár országához képest) az Osztrák–Magyar Monarchia idején Magyarhon, jól példázza Kompolythék budija. A bécsi urak fekete-sárgájára pingálták a Veszprémi útról, a község háza mellől is kitűnően látható, minden ott elhaladó magyar és nem magyar polgár és nem polgár számára megcsodálható jókora (s egyben hatszögletű) fabudit – tudjuk meg egy Kompolyth-unoka Almádi Újság-beli visszaemlékezéséből (amely az Úr 1992-dik évében, a lap novemberi számában jelent meg).

Kompolyth Tivadar – a hajózást némileg félbehagyva – hat telket vásárolt Almádban a Séd- (avagy Remete-patak) mellett. *A nagyapám által megvásárolt telkek a pataknak azon a szakaszán vannak, amelyen az még az Öreghegy csererdővel sűrűn borított, meredeken emelkedő oldala alatt kanyarog. Hat házat (télen-nyáron lakhatókat) épített nagyapám a völgyben a patak két partján, egymástól 100–200 méter távolságra. A házak az akkori szokások szerint két- vagy három-, kivételesen négyszobásak, mindegyik előtt tágas, félig zárt veranda van, konyha és éléskamra. A*

fáskamra, illetve egyikben a pince (borospince) különálló épületet, létesítményt képez. Az elnevezésük szintén jellemzi nagyapámat: *Szelima-lak, Remete-lak, Jób-villa, Aczél-villa, Papa-kedvence, Fecskefészek.*

Érdemes lenne folytatni, de csak innen-onnan idézhetünk még. A házak közül három az emlékező unoka apjáié volt, mivel felépítésük költségeihez Kínából jelentős összegekkel hozzájárult. (A Kína-járó, tiszteletbeli császári mandarin, Kompolthy Jób gyermeke az emlékező!) Majd jön a nevezetes Kompolthy-budi leírása: *A Szelima-lak alatti bástyafalban volt a fáskamra. Volt azonban a ház előtt a leghivalkodóbb helyen még egy árnyékszék is, jól látható a község házából és a két útról is. Hatszögletű, tiszteletet parancsoló fabódé volt, a fekete-sárga császári színekkel kifestve, tetején a kétfejű sas díszlett. A világ akkoriban toleráns volt, de ha nem az, nagyapám valószínűleg akkor is felállítatja a bódét, ha egyszer eszébe jutott.*

Hogyne épített volna efféle házakat Almádiban a magyar királyi hajóskapitány Kompolthy Tivadar... fekete-sárga (budiillat nélkül is svarcgelb-szagot árasztó) császári és királyi Habsburg-latrínával! Tett volna ilyet – föstötte volna vörösré a budit, akasztott volna a nyakába sarló-kalapácsot, állított volna vörös csillagot a tetejibe – 1945–1990 közt akárki Magyarhonban. (Különösen az elején meg sem álltak volna vele Szibériáig, ha pedig nincs szerencséje, a helyszínen, a Séd-parton végeznek vele.)

A Fiumében kiképzett kapitány (a tengerésztszti felsőtanodát 1875-ben fejezte be)... *Hajózási korszaka eleinte rövid, később hosszabb megszakításokkal körülbelül 1885-ig tartott. Azért nem lehet a határidőt pontosan megvonni, mert mint lányaitól tudom, nem egyszer megtörtént – már veszprémi hírlapíró korában – rapszodikus s romantikus természetnek megfelelően, hogy hirtelen eltűnt hazulról és valahonnan Alexandriából vagy Rotterdamból értesítette feleségét, hogy ott van, és néhány hét vagy hónap múlva hazaérkezik.*

Hogy mi módon került a Szepes vármegyei születésű, a világtengereket tengerésztsztként végighajózó Kompolthy Tivadar a magyar tenger partján fekvő Almádiba? Egyik hazaérkezésekor, 1878-ban megnősült, asszonya Liedl Teréz, a veszprémi székesegyházi karnagy leánya lett. Első gyermekük, Jób – szintén tengerészkapitány, apjához hasonlóan világjáró, szintúgy tollforgató ember – Budapesten született (1879-ben), akit még négy gyermek, Bolofornes, Fatime, Szelima, Edit követett. Tivadar, hogy hazajött – valamennyire –, szerkesztő lett. Megfordult Vácott is, ám leginkább veszprémi kiadóként és lapszerkesztőként működött. *1880-ban leköltözik Veszprémbe... Idejének egyre nagyobb részét azonban nem Veszprémbe, hanem Balatonalmádiban töltötte, végül is végleg kiköltözött Almádiba. A tó- és Séd-(Remete-)parti faluban szerepet vállalt a fürdővé fejlesztésben: két kezével, szervezéssel és cikkeivel segítette Almádit – amely a századfordulóra a víz-, levegő- és napgyógyászatban élenjáró honi fürdőhellyé vált – vonzóvá és ismertté tenni.*

A jeles tengerészkapitány által ültetett vízparti jegenyék még úgy-ahogy megvannak, a hat villa közül egy a családé, emlékmű került az egyik útkereszteződésbe, a róla elnevezett utca elejére. Kompolthy-kötetet viszont kézbe venni... Könyvtárban legközelebb (egyetlent) Veszprémbe lehet, valamennyi munkája pedig csak a Széchényi Könyvtárban tanulmányozható. Megérdemelné apa és fia, Tivadar s Jób, hogy valaki – valahol – megjelentesse a világjárásuk (Amerika-, Kína- és világtenger-látásuk) ma is élvezetes leírásainak legjavából válogatott Kompolthy-kötetet! Amelynek része lehetne – függelékként? – az unoka visszaemlékezése is... Megérdemelnénk mi, a magyar tengerjárás-tengerhajózás iránt fogékony mai olvasók. Kikből tán nem csak Almádiban kerül egy-kettő.

A válogatásban nyilván helyet kapna Tengerész dal című, Vácott 1879-ben közreadott, Dalok a tengerről című kötetében megjelent költeménye, amely a magyar tengerészek kedvelt dala lett. S bekerülhetne Hangok a szélben című 1894-es veszprémi kötetében olvasható Epilógusa, amely a pennaforogató hosszújaratú tengerészkapitánynak a világtengereken és a magyar hírlapírás kisdéd (vidéki) műhelyeiben szerzett élményeit foglalja össze.

*Tengerészből újságíró
Piha. – megtörtént énelem.
Fura biz ez s lehet megérem,
Följegyzi a történelem!
Pedig hát nagyon egyszerű
E hivatásos minta:
Tudvalevőleg keserű
A tenger és – a tinta.*

A könyvben egyedül a keserű szót szedte – nyilván a szerző utasítására – dőlt betűvel a veszprémi nyomdász („Kompolthy T. Petőfi Könyvnyomdájá”-ban).

Szökéseivel, budi-festészetével, egynémely különleges névadásával, efféle soraival jelezte Kompolthy, hogy... jó, jó, de annyira azért mégsem az a 19. század végi, békebeli áldott magyar-osztrák világ? Amelybe (ki tudja, miért) annyian szeretnék visszaálmódni magukat.

Szépségkirálynőnk, a Kendéből lett Kenneth Klára

Claire Kenneth magyar író nő Almádiban a háború előtti években szépségkirálynő volt! 1945 után nyugatra ment – hallani róla, ha idősebbek társaságában szóba kerülnek a városhoz kötődő írók. Egyikük arról is tud, hogy Bárdossynak hívták és emiatt azt mondták neki, ne ilyen néven írjon!

Lehet, hogy magyar származású, magyar nemzetiségű, magyar anyanyelvű, de hogy nem magyar író, az biztos – gondolhatja az ember –, mert irodalmi lexikonjaink nem említik.

A Nők Lapja 1991/52–54. számát az író nő egyik almádi rajongója rakja elé. Az író nőt megszólaltató cikkből kiderül, mi köze városunkhoz a New York-i világhírességnek! Idézzük az újságíró kérdését és az író nő választát:

– *Mi volt életének legszebb pillanata?*

– *Az, amikor Balatonalmádiban megnyertem a strandszépségversenyt.*

Emlegetik valamelyik regényét, amelyben almádi élményeiről ír.

A közkezen forgó magyar irodalmi adattárakban nem találok, végül A magyar emigráns irodalom lexikonja című, 1992-es budapesti kiadású kötetben lelek rá. Kenneth Klára eredeti neve Kende volt, 1923 nyarán született Budapesten, 1956-tól él az Egyesült Államokban s pályáját manökenként kezdte („próbakisasszonyként” egy ruhaüzletben, írják máshol). Az Országos Széchényi Könyvtár jegyzékéből derül ki, hogy 2000-ben hunyt el – máshol ennek semmi nyoma.

Könyveit lapozva balatoni, de nem almádi történetre akadok: az Andrea című beszélő (a Hermelines hölgy című elbeszélés-kötetben látott napvilágot) Siófokon és Bogláron játszódik, s arról szól, hogy a vörös önkényuralom hogyan választ el s hoz össze szerelmeseket, üldöz el innen (nyugatra) embereket. S akkor egy idős almádi Kende Klára-rajongó elé teszi kinyitva Claire Kenneth Sanghaj szépe című, 1991-ben megjelent munkáját, amelynek utószavában a szerző így ír: „Almádiban ... tizenhét éves koromban strandszépségversenyt nyertem...”. Azaz: Kende kisasszony 1940 nyarán volt Almádi Szépe!

Ugyanebben a könyvében emlegeti férje, Bárdossy Pál háború utáni börtönbe zárását, s Apatini Gyulát, a New York-i Hungária Rádió vezetőjét, akire az idős almádiak még emlékezhetnek. Legalábbis az örökös tiszteletbeli alpolgármester Majbó Gábor szerint, akitől megtudtuk: az amerikai világáros magyar rádióadójának a vezetője, Apatini Gyula azonos Táler Gyulával, akit Gyuszinak becéztek az almádiak. A háború előtt a Pannónia és a Zsák vendéglő „fogadatlan műsorvezetője”, szórakoztatója volt: ő közölte a vendégekkel a műsort, énekelt, táncolt. A harmincas-negyvenes évek Almádjában Táler Gyuzsi arról is híres, hogy egyetlen, krémszínű kétsoros öltönye volt.

Kende Klára viszont... Claire Kenneth lett. Könyveit magyarul írta, lélekben magyar maradt, s nem feledkezett meg szülőhazájáról: regényeiben rendre előjönnek a magyarországi – köztük a balatoni, mi több, almádi – élményei. Hogy a rendszerváltozás előtt idehaza nem lelkesedtek érte, érthető, hisz műveiből egyértelműen kiderül, mi a véleménye az úgynevezett proletárdiktatúráról. Olvasmányos könyveinek köszönhetően másfél évtizede a hazai könyvpiac egyik sikeres szerzője. S hogy nem találkozhattunk vele Almádiban, halála akadályozta meg, ugyanis az 1990-es években a város képviselői keresték vele a kapcsolatot, jönne el újra hozzánk... Az almádi fővenyűrdő egykori szépségkirálynőjének fél évszázaddal későbbi újbóli Balaton-parti szereplését legalább akkora siker kísérte volna, mint valamikori – nyilván fürdőruhás – föllépését.

További részletekben nem bizakodtam – nem írta meg az 1992-ben beharangozott Életem regénye című önvallomását –, amikor váratlanul a kezembe került Háromi Tibornak a Claire Kennethről és Karády Katalinról írott könyve, amely 2004-ben jelent meg. Ebből megértheti az ember, hogy ugyanolyan izgalmas, váratlan fordulatokkal teli volt az egykori almádi szépségkirálynő élete, mint megannyi hőséé!

Kölcsey-Kende Klára (mert hogy ez volt az eredeti neve) első férjével Kairóban is járt, ahol flörtölt vele Almássy László, a híressé vált Afrika-kutató életművész. Miután a férje a fronton elesett, a gyönyörű fiatal özvegy hamar új társra talált, akinek a sukorói kastélyában igyekeztek átvészelné a világháborút. Amiért a Velencei-tó fölötti légi csatában lelőtt egyik amerikai gép pilótájának segítettek elmenekülni, második férjét a németek kivégezték. Ezután lett haláláig az asszonya Bárdossy Pál gárdatisztnak, Horthy délceg személyi testőrének, aki a később kivégzett miniszterelnök rokona volt. 1946-ban első regényét – Éjszaka Kairóban – pesti könyvkiadója javaslatára angol álnéven, Claire Kennethként jelentethette meg, mondván (s az ötlet bejött, több millió példányon szerepel ez a név): erre bukna a magyar olvasók... A hatalmas siker ellenére kitelepítik őket Budapestről a tiszasülyi rizstelepre, férje (sikertelen szökési kísérletét követően) rács mögé kerül. 1956-ban nyugatra menekülnek, Amerikában telepednek le, s immár világsikert aratnak a könyvei. Haza először, hogy szabadulófélben volt az ország, 1989-ben jöhetett.

Kár, hogy nem sikerült Almádiba még egyszer elcsalni... Lett volna miről mesélnie!

Claire Kenneth, azaz Kölcsey-Kende Klára nem szerepel a magyar irodalmi lexikonokban. Bizonyára azért nem, mert a magas irodalomtudomány művelői – természetesen politikamentesen – csak a vörös verőlegény-szaktárból kivakaródzó „szociálista” mesemondókat tartják íróknak, a náluk is olvasmányosabban fogalmazó, ám általuk kínzott és üldözött író (avagy író nő) hogy számíthatna hasonló megértésre?

Hogy is emlegette egykor címlapján a New York Times Kende Klárát? *Az új Margaret Mitchel!* Ám hogy írószámba – emberszámba – vennék a „magyar” „irodalmárok”... Erre egy kicsikét, úgy látszik, még várni kell. Az olvasókat nem nagyon izgatja e kirekesztés. S biztos, hogy nekik van igazuk. ... Apatini Gyula pedig Manhattan 80. utcájában még a minap is szervezte a Hungária Rádiót... Talán őt még meg lehetne hívni egy kis csevegésre Almádiba!

Fábián Gábor a berényi paplakban

A Maros-parti nagyváros, Arad jobban őrzi Fábián Gábor emlékezetét, mint Berény vagy Almádi, de ez nem véletlen. Ugyan Vörösberényben született (1795-ben) a jeles költő, közíró, műfordító, akadémikus, államférfiú, élete s életműve nagyjából Arad vármegyéhez és Arad szabad királyi városhoz kötődik. A Berényi-Séd partján gyermekeskedett, Pápán, Pozsonyban és Pesten diákoskodott, Világosváron, majd Aradon ügyvéd, ahol a református egyház főgondnoka, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején országgyűlési képviselő. 1877-ben az aradi Felsőtemetőben helyezték örök nyugalomra. Az aradiak 2005 decemberében Fábián-napokat rendeztek, amelyen az íróra születésének 210. évfordulója alkalmából emlékeztek. Ünnepi istentisztelet, irodalmi műsor, a reformkor nagyjairól rendezett tanácskozás, megemlékezés a Fábián-síremléknél, emléktábla-koszorúzás és könyvbemutató szerepelt az évfordulós rendezvény műsorában.

Az Arad és Vidéke című 2005-ös gyűjteményben és a Szóvetnek 2005/6. számában Pávai Gyula, a dél-alföldi város irodalmi helytörténeti kutatással is foglalkozó írástudója tekinti át Fábián Gábor életútját. Mint e dolgozatról is kiderül, olyan kitűnőségekkel ápol az egykori berényi lelképítő fia kapcsolatot, mint Kisfaludy Károly, Petőfi, Arany, Vajda, Vachot, Vörösmarty, Bajza. A világsi fegyverletétel után utóbbi kettővel együtt bujkál Haynau hóhérlégényei elől, a szalontai nádasban Arannal együtt rejtekezik, majd Aradon folytatja munkáját. Táblabíróként Cicerót, Ossiánt, Lucretiust, Flaccust, Tonqueville-t fordít, megírja Arad vármegye leírása című monográfiáját, s közzéteszi Napóleon önéletírását. A világsi román jobbágyok úgy megkedvelték a Bohus-birtok igazságszerető, az őket az urasággal szemben is képviselni merő jogtanácsosát, hogy barátai emiatt a románok püspökének csúfolják.

Végigböngészve az elérhető Fábián-köteteket, berényi élményeinek, emlékeinek a nyomára sem nagyon akad az érdeklődő. 1817-ben Veszprémben jelent meg az akkor pápai deák műve, a Bútszóú versek című költői munkája egyik tanára előtt tiszteleg. A nyolcoldalas füzet így nevezi meg a szerzőt: „... készítették a Collégiumbéli Ifjúság nevében Fábián Gábor Theológiát és Philosophiát halgató Ifjú által”. Minapi (2002-es) kiadvány a pápai Hudi József Fábián-émlékkönyve, amely az író édesapjának, Fábián József (1761–1825) tudós református esperesnek a pályáját tárja föl. Ebből kiderül, hogy az 1700-as évek végén, 1800-as évek elején Vörösberény (később Tótvázsony) kálvinista gyülekezetét pásztoroló lelkész-tanító édesapa tankönyveket ír, ismeretterjesztő kiadványokat jelentet meg, folyóiratot szerkeszt. Az apja buzdítására tanul meg Fábián Gábor németül, a pápai kollégiumban latinul és görögül, Pesten franciául és angolul.

Az édesapáról szóló könyv a vörösberényi évekről túl sokat nem közöl, a legérdekesebb egy babonás asszony nyilvános megkorbácsolásával záruló tolvajlasi ügy leírása. Jancsó Benedek munkája, a Fábián Gábor élete és irodalmi működése című, 1885-ben Aradon közreadott kötet viszont érzékeltet valamit a XVIII–XIX. század fordulójának Berényi-Séd-parti hangulatából, Fábiánék egykori paplakbeli életéből.

Édesanyja Somogyi Zsuzsanna, aki testvérnéje a nyelvújítás körüli harcokban elhíresült Mondolat szerzőjének, Somogyi Gedeonnak. (A gúnyirat létrehozásában Fábián Gábor is részt vett, az orthológia híveként úgy vélekedett, hogy a neológusok – Kazinczyék – előbb ismerkedtek meg a német irodalommal, mint a magyarral.) Az életrajzíróról megtudhatjuk, hogy a berényi lelkészlak tudós gazdájának (Fábián Gábor édesapjának) a szertárában a földtekék, vegytani és természettani készülékek mellett villanygép is helyet kapott. A későbbi író berényi életkörülményeiről szóló részt érdemes szó szerint idéznünk:

A vörösberényi lelkészlakban töltötte Fábián Gábor gyermek éveit. Első neveltetése nem sokban különbözött a falusi lelkészek és kisebb birtokosok gyermekeinek neveltetésétől. Bizonyos korlátoktól szabadság edzette a serdülő gyermek idegeit a maga veszedelmeivel és kalandjaival. Néha veszélyben forog, a mennyiben majd egy kígyóval költi el kedélyesen a nagy fa alatt számára kitöltött tejet, majd egy bősziűt tehén ökleli fel szarvával: de a jó Isten angyala megvédi őt is, mint anyni mást s a kiállott veszedelmek edzik testét, növelik bátorságát és önállóságát. Teste kifejlődik és edzett lesz, mielőtt lelki tehetségeinek védő burka kipattant volna.

Apja elkíséri kirándulásaira, magyarázza a természet titkait, otthon pedig beviszi természettani műhelyébe, adja kezébe a szakkönyveket; előveszi a villanygépet és bemutatja fiának „a villámot”...

1801-ben kezd iskolába járni. A tanodából először hazaérkezve kijelenti: copffel, németes kaput-rokban, gombolós bugyogóban többé nem megy iskolába! Csak mint a többi berényi gyerek: szúrdolmányban, szijas nadrágban... Szülőfalujában *Pap István mester iskoláját szinte öt évig látogatta*... Már ekkor szenvedélyes olvasó: atyja könyveshá-

zából kivitte a kertbe, a szőlőbe az olvasmányait. Egyszer édesanyja kiküldte a kertbe, vigyázzon a cseresznyefára, ne kopasszák meg a madarak! Gábor a fa alatt az anakreoni dalokat olvasta, miközben a cseresznyét meglepte a madárhad, s hősünket elmerüléséből a rubin vörösségű cseresznye szemek ébresztették fel, melyeket a lakmározó seregélyek könyvére hullattak...

Öt évi falusi iskolázás után édes atyja – 1806-ban – Pozsonyba vitte a német nyelv kedvéért. A német nyelvből a vörösberényi iskolában semmit sem tanult... Gábor a német tanító durvasága és magyarellenessége miatt hanyag diák-ká válik. Inkább a Várba járnak a pozsonyi magyar deákfiúk, magyar bakák magyar nótáit, meséit hallgatni, kacskaringós magyar szójátékaikat eltanulni. Az eredmény: szekunda! Édesanyja sírva könyörgött magyarul a német tanítónak, javítsa ki az elégtelen osztályzatot, mire az mérgében új bizonyítványt írt és mindenből kitűnő osztályzatot adott. Gábor volt kettejük közt a tolmács.

Aztán Pápa, majd Pest, Világos, Arad... Apja Berényből Tótvázsonyba költözött, Gábor a továbbiakban legfőljebb átutazóban ha volt minálunk. (Jancsó Fábán-életrajzának alapja az író-politikus Önéletírása, amelyet a Magyar Tudós Társaságnak nyújtott be. Egyszer megérné a rövid önéletrajzot közreadni...)

(Az eme almádi munkácskát alakítgató szerző csak les: Pávai tanár úr előadásából kiderül, hogy Fábán az 1850-es esztendőek elején 240 holdas birtokot vásárolt Kürtösön, azon gazdálkodott. Miből következően – nyilván – volt tanyája a Kisiratos melletti nagyközség határában, avagy magában Kurtaegyház-Kurticson, s így nem kizárt, nála is keresett, netán talált is munkát e sorok rovójának almásyiratosi dédöregapja, Kis Sarusi János/Sarusi Kis János. Mert hogy Almásyiratos/Almásy-Iratos Kürtös és Kisiratos közt, Kürtös tőszomszédságban vala egykoron – épp az időben.)

(2006-ban tovább csodálkozunk: Réhon József aradi lapszerkesztő belvárosi lakása annak a háznak az emeletén van, amely egykor Fábán Gábor udvarháza volt. A földszintes kúriára a román időkben húztak emeletet, az emléktáblát a románok szedték le a házról. Az úri lak pincéjében húzta volna meg magát 1849-ben Vörösmarty és Bajza, hogy a gazda tovább menekítse őket hegyaljai – galsai, világosi? – kolnájába...)

(A kör – Kisiratos körül, az Aradtól Kürtösön, Világoson, Csabán át Almádiig, Vörösberényig terjedő térben – bezárul.)

Radnóti, majdnem

Radnóti – bizonyos jelek szerint – átgyalogolhatott (volna) Almádin. Az utolsó, Borból Mohácson, Szentkirályszabadján át Abdáig tartó utolsó erőltetett menetben.

Majdnem.

Fényképen: Radnóti íróbarátaival valamelyik balatoni fövenyfürdőben. Nászútja Kővágóörsre? ... Pálkövére? Ám hogy Almádi is... útba essen!

1935 nyarán ifjú házasként a Balaton-fölvidéken portyázott, Kisasszony havának 15. napján, Nagyboldogasszonykor (Nagyasszony napján) ott volt a kővágóörsi búcsúban. Nyilván a római katolikus istenházabeli búcsúi szentmisén is. Mert hogy akkoriban még a búcsú elsősorban nem a körhintás és sátras rumlit, hanem a templomnap emlékünnepe búcsút – bocsánatot – ígérő miséjét s búcsús körmenetét jelentette. Katolikus embernek – aki Radnóti volt – különös-képp. Hogy legközelebb (?) 1944 Mindszent havában lássa meg (Szabadi magasából?) az almádi hegyek mögött a magyar tengert?

Költönket a bori haláltáborból az abdai „honvéd” halálosztó helyig tartó utolsó nagy menet 1944 októberének utolsó napjaiban – munkaszolgálatosként, vagonban – Mohácsról a Veszprém mellett Szabadinál épülő röptér baraktáborába vitte. Odaszállították őket. Mások gyalogszerrel tették meg az utat; hogy miként, arról az almádi szóbeszéd, a népi emlékezet tud.

„Szentkirályszabadja, 1944. október 31.”-et írt Mohácson megkezdett, az úton nyilván folytatott, Szabadiban befejezett bori jegyzetfüzetben 4. Razglednicaként berótt legutolsó költeményéhez. Vajh melyik sor, gondolat, kép, szó ugrott be neki Almádin túl, Almádi fölött, Szabadiban? Szent András havának elején már vitte a halálmenet tovább át a Bakonyon, Győr és Abda felé.

*Mellézuhanam, átfordult a teste
s feszes volt már, mint húr, ha pattan.
Tarkólvés. – Így végzed hát te is, –
súgtam magamnak, – csak fekdj nyugodtan.
Halált virágzik most a türelem. –
Der springt noch auf, – hangzott fölöttem.
Sárral kevert vér száradt fülemen.*

Szabadiban munkaszolgálatosok s „önkéntes” hadimunkára fogott lelkes környékbeli, köztük almádi levették építették a röpteret. A rabok és a „szabad” munkások közt nem volt kapcsolat, nem érintkeztek, az almádiak sem beszélgethettek a muszosokkal – emlegetik a legöregebbek. Más nem egészen így tudja: például Radnótit az egyik szabadi gazda házimunkára kikérte a tábortól. Meg hogy a szabadiak jól jártak a munkaszolgálatos munkatáborral, mert az ott rabmunkán foglalkoztatott zsidókhoz gyakran jöttek a látogatók, kiadhatták a házukat, üres szobájukat, házrészüket a muszosok rokonságának.

„Siófokról hajón hozták át a muszosokat a szabadi röptér építéséhez. Az egyiket a községháza előtt, a mai pékségnél lelőtték. Más úgy tudja, helyi nyílas fegyveres pártszolgálatosok agyonverték. Hívták a falu félnótás gyöpmesterét, aki sírásó is volt. Kitalolta talicskán a Pinkóci temetőbe, a temető árkában temethette el, mert zsidó volt. Visszafelé a megölt zsidó ruhájában feszített végig a falun” – regéli Almádi egyik helytörténésze. Lehúzta róla a gúnyját, magára öltötte. Gyöpmesterünk valószínűleg álmában sem volt józan: a falu majdnem mindegyik kocsmájában megvolt a saját külön bejárattú törött fülű pohara, korsaja, a csapláros abba gyűjtötte össze a vendégek után megmaradó különféle szeszitalt, hogy a gyöpmester-árnyékszékpuccoló-sírásó a mulatóhelyeket körbejárva a korai nyitáskor egy hajtásra magába dűtse valahányat – toldja meg a másik almádi öregúr 2008-ban.

Ha vonattal hozták Szabadiba őket, Dombóvárról Veszprémig könnyedén eljutnak, onnan az alsóörsi vonalon szinte a tethelyre szállíthatták őket. Persze ha takarékoskodtak (volna) a gőzmozdony erejével, gyalogmenetben! Kenese, Fűzfő, Berény, Szabadi... Akkor csak Vörösberényen vonul végig, Almádit nem látja. Az almádi gyöpmesterrel sem kerül ismeretségbe a muszos menet.

Sírásó hol nincsen? Van olyan tisztességes falu?

Legfőljebb az kérdés, hogy s mint.

Szerencse, hogy nem itt lőtte le az őrszemélyzet Radnótit. (*Tarkólövés.* Épp az volt. Csak nem német, hanem magyar katona által elkövetve a gyilkosság.) Mert utolsó költeményei a zsebéből kerültek elő. Abdán ráleltek a halott ruhájában. Itt a sintér, ki elkaparta s a ruháját magáévá tette volna, nyilván kis cigarettet sodor a papirosból a beléhelyezett dohánnyal, s elfüstölte az Utolsó Levél-költeményt. Musz-tábori képeslapja Almádiban elveszett volna.

Abda. Almádi.

Magyarul mondták, vagy németül: Ugorj föl! Húzd le a fejed! Dögölj meg! ...?

Gyorsan, föl!

„Frastyá János volt, aki a zsidót lelőtte.”

A háború után községi budipuccoló a rúdvégre akasztott német katonasisakkal, lakása pedig a Községház melletti lépcső alatt vala.

Radnóti Szentírásával vajh mit kezdett volna a gyöpmester? Vagy azt már korábban elvették tőle?

Az időben (épp akkor is, abban a szent pillanatban?) Sorosékat almádi keresztény polgárcsalád bújtatja.

Melyik az emberhez egyedül méltó viselkedés? (Költői a kérdés.)

Ki veszi észre, hogy: a gyöpmesterek zöme nem ilyen lehetett? A legtöbb paraszt, munkás, iparos, tisztviselő, kis- és nagypolgár nem merte az üldözötteket elbújtatni? Dehogy.

Radnóti.

„Radnóti Almádiban.”

Majdhogynem.

A szívünkben így is.

Kovács Géza: Piros kocsi